

XAVIER FÀBREGAS: INVESTIGACIÓ I ACCIÓ*

Del que va escriure Xavier Fàbregas en llibres, assaigs publicats en revistes culturals i crítiques o comentaris breus per a diaris i setmanaris d'informació general, se'n pot escriure molt, i cal fer-ho. Estic segur que hi haurà qui ho farà amb exactitud i justícia.

Si haig de passar el tràngol, absurd, de parlar, com si fos mort, de Xavier Fàbregas, amic de fa molts anys amb qui gairebé sempre estava i estic d'acord —acord que gairebé sempre inclou les discrepàncies que fan respectable l'amistat entre dues persones amb consciència crítica—, m'estimo més assenyalar tot allò que té —perdó!, que tenia— de generositat i d'esforç per servir la seva profunda vocació d'investigador i d'estudiós, i alhora —segons les exigències de la seva època, la meva, la nostra— per assumir tasques d'animador teatral, d'escriptor, per a tot allò que políticament calgués: estrenar, formar part de molts jurats, donar conferències, comprometre's, passar de les reflexions més denses a les puntualitzacions més conjunturals, renunciar a la biblioteca pels avions i els trens, etc., fins que va morir en un Palerm fantasmagòric, la bellesa del qual suggereix un panteó viscontinià, una evocació monumental del passat, una gran ciutat on els morts no són morts.

Aquestes ratlles podrien ser —potser no són cap altra cosa— una simple imatge emocional i subjectiva d'en Xavier. M'agradaria, tanmateix, que fossin alguna cosa més. Perquè si, per exemple, recordo els anys en què, puntualment, anàvem a Alcoi per concedir el premi generosament creat per un industrial i ex-actor de la ciutat, el recordo com un defensor de la secció dedicada als autors valencians, convençut que la lluita contra la dictadura que sofríem aleshores incloïa, a més dels temes de sempre, la defensa de les diferents llengües i cultures peninsulars. O si, molts anys després, no fa gaire temps, el recordo a Manizales, Colòmbia, a l'hotel que compartíem o a les atapeïdes entrades dels més diversos i irregulars espais teatrals, el recordo apassionat pel teatre i la realitat d'Amèrica Llatina, esforçant-se a desxifrar la poètica d'aquell teatre i les seves raons socials i històriques. És a dir, intentant veure i entendre el teatre a través del públic, part i factor del què i el com dels autors, els actors i els directors de l'escena llatino-

* Traduït del castellà per l'Oficina de Català de la Diputació de Barcelona.

americana. I si, entre Alcoi i Manizales, el recordo al despatx de la biblioteca de l'Institut del Teatre, a Barcelona, el recordo abocat a la creació d'una cultura teatral catalana, a desvetllar la feina dels antics actors, a proposar noves lectures dels autors clàssics o a editar-ne els més joves i encara desconeguts, a investigar i a publicar tot allò que podia aportar densitat, riquesa, a una cultura que acusava totes les mancances i contradiccions d'una llarga repressió.

En Xavier em telefonava sovint. Quan volia saber alguna cosa de Madrid, tenir referències d'un espectacle acabat d'estrenar o, fins i tot, conèixer alguna dada dels programes dramàtics de TV —que ell comentava, em penso, en un periòdic barceloní—, em trucava. I sempre em comunicava la mateixa passió per l'exactitud, per no escriure a la lleugera, per no amagar la ignorància darrere de qualsevol de les mil cares del dogmatisme. En Xavier no va ser —va ser?, que potser ha canviat? —, no és, cap dels crítics que pontifiquen i condemnen des del buit. Escrivia llibres, viatjava, participava en simposis i congressos; era, és, finalment, un d'aquells homes en els quals t'has d'emmirallar. Potser perquè, tot i que havia passat moltes hores, molts anys, davant dels llibres, també havia après molt de les persones, de la convivència amb els que treballaven, deien que treballaven, o semblava que treballaven —n'hi havia de tota mena— en el mateix que li importava.

Allò que més impressionava d'en Xavier era, doncs, aqueixa capacitat per a la proximitat i la llunyania. Una de les coses que havia après de la convivència era, potser, la necessitat d'eludir els enfrontaments inútils i de prendre una certa distància abocant-se en la seva obra d'investigador i creador perquè servís de filtre en la seva relació amb els altres. Aquest aprenentatge, tan necessari per a la nostra generació, nascuda a la cultura en els buits i les falses jerarquies que va voler imposar la dictadura als quals es va haver d'oposar —sobretot en llocs com Catalunya— una resistència dominada pels imperatius ètics i les poètiques d'urgència, va ser assumit per en Xavier amb una lucidesa exemplar. Els qui no ho van fer a temps només han deixat darrere seu, i no és poc, el gest moral i polític dels que volien una societat més lliure. Formen part d'aquests milers o milions de ciutadans exemplars els noms dels quals no figuren en la història de la creació o de la crítica artístiques, tot i que en constitueixen el fonament més profund i anònim. Això no ha estat, no és, el destí d'en Xavier, sinó que l'inclou i el sobrepassa. Em pot trucar avui mateix per comentar una dada tangencial. Potser s'està tancat entre les seves

fixes escrivint un llibre útil sobre la societat i el teatre de Catalunya, potser el trobaré a la porta d'alguna petita sala d'Europa o d'Amèrica Llatina...

Xavier Fàbregas és un exemple del que hauria de ser l'erudició teatral. Saber i fer, la investigació històrica i la consciència contemporània, el llibre i l'escenari eren, són, com el seu catalanisme i la seva universalitat, expressions indissociables, intercreadores, d'ell mateix.

JOSÉ MONLEÓN

del Museu amb una col·lega i els estudiants d'aquí — no gaires — que llavors s'interessaven per aquest tema, i va ser ell que em va respondre que coneixia. Vam fer el viatge, vaig veure en Xavier Fàbregas, i el seu acolliment va ser tan efusiu, tan entusiasta, que vam tornar a França amb la intenció de plasmar en una organització oficial les nostres aficions, fins en aquell moment encara inconcretes.

Des d'aleshores, cada una de les nostres realitzacions va ser saludada per en Xavier amb paraules d'encoratjament i simpatia. A totes les seves cartes es repetien, obsessives, les al·lusions a l'enorme tasca científica, pedagògica i editorial que no parava de fer a la capital catalana i en tantes ciutats espanyoles i europees. Recordo un dia d'agost que, en plenes vacances d'estiu, vaig tenir la sorpresa de trobar-me'l, enclenadíssim, en el quasi desert Institut del Teatre. Vam tornar a parlar llargament del mateix, de la feina i de la feina. Però encara tenia temps d'acceptar les nostres invitacions i de pronunciar en aquesta Universitat, el 15 de novembre 1978, una documentada i armena conferència sobre «El teatre en España bajo el franquismo». Anys després, el març de 1981, es va començar a produir l'intercanvi de professors que havíem planejat, quan, gràcies al seu ajut i la seva comprensió, vam poder organitzar a Tolosa un concorregut curs de pràctica teatral dirigit successivament pels seus col·laboradors Pep Santacana, Maryse Badiou i Esteve Gasset. Durant els anys successius, em vam continuar escrivint i anàrem parlant d'estrènyer contactes oficials, de posar amplament a disposició dels investigadors del GESTE els tresors de la biblioteca de l'Institut del Teatre, d'impulsar *tournees* de companyies teatrals per les nostres ciutats, tan l'una com l'altra... I de cop i volta, quasi per casualitat, la notícia va arribar a Tolosa.

A Tolosa, també, la mort prematura d'en Xavier Fàbregas va deixar molts projectes enlaira. A Tolosa també hem perdut un amic.

FREDÉRIC SERRALTA

Universitat de Tolosa de Llenguadoc-Le Mirail

* Traduct del francès per l'Oficina de Català de la Diputació de Barcelona.